

UDK: 316.346.2:316.42

Shohista SAYFUDDINOVA,
Fan va texnologiyalar universiteti o'qituvchisi
ORCID: 0009-0005-8745-5589
E-mail: sh.sayfuddinova@usat.uz

USAT dotsenti v.b., PhD R.Rasulov taqrizi asosida

DYNAMICS OF CHANGE IN GENDER VALUES IN TRADITIONAL AND MODERN SOCIAL ENVIRONMENTS

Annotation

This article scientifically analyzes the dynamics of changes in gender values within traditional and modern social environments. The study highlights the historical roots of gender norms, their new interpretations in modern society, and their influence on family, education, and social relations. In addition, the transformation of gender values is evaluated as a complex socio-cultural process occurring between tradition and modernity.

Keywords: gender, gender values, traditional society, modern environment, social transformation, gender norms, social relations.

ДИНАМИКА ИЗМЕНЕНИЯ ГЕНДЕРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ТРАДИЦИОННОЙ И СОВРЕМЕННОЙ СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация

В данной статье с научной точки зрения проанализирована динамика изменения гендерных ценностей в традиционной и современной социальной среде. В исследовании освещены исторические корни гендерных норм, их новые интерпретации в современном обществе, а также их влияние на семью, образование и социальные отношения. Кроме того, трансформация гендерных ценностей рассматривается как сложный социокультурный процесс, происходящий во взаимодействии традиционности и современности.

Ключевые слова: гендер, гендерные ценности, традиционное общество, современная среда, социальная трансформация, гендерные нормы, социальные отношения.

AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY IJTIMOY MUHITDA GENDER QADRIYATLARINING O'ZGARISH DINAMIKASI

Annotatsiya

Ushbu maqolada an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda gender me'yorlarining tarixiy ildizlari, zamonaviy jamiyatdagi yangi talqinlari hamda ularning oila, ta'lim va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, gender qadriyatlarining transformatsiyasi an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasidagi murakkab ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida baholangan.

Kalit so'zlar: gender, gender qadriyatlari, an'anaviy jamiyat, zamonaviy muhit, ijtimoiy transformatsiya, gender me'yorlari, ijtimoiy munosabatlar.

Kirish. Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida jamiyat hayotining deyarli barcha sohalarida chuqur ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar yuz bermoqda. Ana shunday o'zgarishlar ichida gender qadriyatlari masalasi alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Chunki gender qadriyatlari jamiyatda erkak va ayolning o'rni, ijtimoiy roli, huquq va majburiyatlari, oilaviy munosabatlardagi mavqei hamda ijtimoiy me'yorlar tizimini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Mazkur qadriyatlar tarixiy taraqqiyot davomida jamiyatning iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ma'naviy rivojlanish darajasiga qarab turlicha shakllanib kelgan. An'anaviy jamiyatlarda gender munosabatlari, odatda, qat'iy me'yorlar, urf-odatlar va patriarxal qarashlar asosida tartibga solingan bo'lsa, zamonaviy ijtimoiy muhitda bu qadriyatlar tobora qayta ko'rib chiqilmoqda, yangicha mazmun kasb etmoqda.

Gender qadriyatlaridagi o'zgarishlarni faqat ayol va erkak o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar doirasida emas, balki kengroq sotsiokulturologik jarayon sifatida tushunish lozim. Zero, gender masalasi bugungi kunda ta'lim, mehnat bozori, siyosiy ishtirok, oilaviy munosabatlar, ommaviy axborot vositalari va raqamli makon bilan chambarchas bog'liq holda namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, zamonaviy kommunikatsiya

vositallari, urbanizatsiya, migratsiya, ta'lim imkoniyatlarining kengayishi va inson huquqlari to'g'risidagi qarashlarning chuqurlashuvi gender stereotiplari va an'anaviy tasavvurlarning asta-sekin transformatsiyalanishiga olib kelmoqda. Shu jihatdan qaraganda, gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega. Chunki bu jarayon jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik, oilaviy muvozanat, avlodlararo munosabatlar va shaxs kamoloti bilan bevosita bog'liqdir.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhit ko'pincha bir-biriga qarama-qarshi emas, balki o'zaro ta'sir va murakkab uyg'unlashuv holatida namoyon bo'ladi. Natijada jamiyatda bir tomondan tarixiy-madaniy merosga tayanish, ikkinchi tomondan esa tenglik, erkinlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan yangi gender qarashlar shakllanadi. Bu holat ayniqsa o'tish davridagi jamiyatlarda yanada yaqqol ko'zga tashlanadi. Tadqiqotchilar gender me'yorlari jamiyat va iqtisodiyotdagi o'zgarishlar bilan birga transformatsiyalanishini, bu jarayon ba'zan juda sekin, ba'zan esa nisbatan tez kechishini ta'kidlaydilar [1]. Demak, gender qadriyatlari qotib qolgan hodisa emas, balki jamiyat taraqqiyoti bilan hamnafas ravishda yangilanib boruvchi

ijtimoiy-madaniy tizimdir. Asosiy maqsadimiz an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasini ilmiy jihatdan tahlil qilish, bu o'zgarishlarning asosiy omillari va namoyon bo'lish shakllarini yoritishdan iborat. Shuningdek, tadqiqotda gender qadriyatlarining tarixiy ildizlari, zamonaviy jamiyatdagi yangi talqinlari hamda ularning oilaviy va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri ochib berilishi ko'zda tutiladi. Shu orqali maqolada gender qadriyatlarining evolyutsion rivojlanish mantig'ini ko'rsatish va ularning zamonaviy ijtimoiy tafakkurdagi o'rini aniqlashtirish maqsad qilingan.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasini yoritishda kompleks metodologik yondashuv asos qilib olindi. Gender masalasini o'rganishda faqat bitta usul bilan cheklanib qolish yetarli emas, chunki bu mavzu jamiyatning tarixiy xotirasi, madaniy me'yorlari, oilaviy munosabatlari, ijtimoiy institutlari va zamonaviy kommunikativ jarayonlari bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli tadqiqotda gender metodologiyasi alohida usul emas, balki tadqiqot predmetiga maxsus nuqtayi nazardan qarash imkonini beruvchi ilmiy yondashuv sifatida talqin qilindi. Ilmiy adabiyotlarda ham gender metodologiyasi ko'proq "perspektiva" sifatida baholanib, aynan shu yondashuv tadqiqotchi oldiga qanday savollar qo'yilishi, ma'lumot kimdan va qanday shaklda olinishi, ular qanday tahlil qilinishi masalasini belgilashi ta'kidlanadi [2].

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini, avvalo, qiyosiy tahlil metodi tashkil etdi. Ushbu metod yordamida an'anaviy jamiyatdagi gender tasavvurlari bilan zamonaviy ijtimoiy muhitda shakllanayotgan yangi qadriyatlar o'zaro solishtirildi. Qiyoslash jarayonida erkak va ayolning oiladagi o'rni, mehnat taqsimoti, ta'lim olish imkoniyatlari, ijtimoiy faollik darajasi, qaror qabul qilishdagi ishtiroki kabi mezonlar asos qilib olindi. Mazkur qiyosiy yondashuv gender qadriyatlaridagi o'zgarishlar yuzaki emas, balki ijtimoiy tuzilma, madaniy stereotip va kommunikativ muhitdagi siljishlar bilan bog'liq murakkab jarayon ekanini ko'rsatishga xizmat qiladi.

Shuningdek, sifat va miqdoriy yondashuvlarni uyg'unlashtiruvchi aralash metodlardan ham foydalanish maqsadga muvofiq deb topildi. Genderga oid tadqiqotlar ko'pincha sifat metodlariga yaqin turadi, chunki ular inson tajribasi, kundalik hayot, ijtimoiy kutish va stereotiplarni chuqurroq ochib berish imkonini beradi. Biroq zamonaviy metodologik qarashlarda sifat va miqdoriy usullarni birgalikda qo'llash, genderga doir hodisalarni yanada to'liqroq tushunishga yordam berishi qayd etiladi [2]. Shu asosda mazkur tadqiqotda kontent-tahlil, ilmiy manbalarni qiyosiy sharhlash, mavjud sotsiologik kuzatuvlar natijalarini umumlashtirish, genderga oid statistik ma'lumotlarga tayangan holda talqin qilish usullari birgalikda qo'llanildi. Tadqiqotda genderga sezgir yondashuv alohida metodologik tamoyil sifatida qabul qilindi. Bu tamoyil ma'lumotlarni shunchaki jins bo'yicha ajratish bilangina cheklanmaydi, balki gender farqlarining qanday ijtimoiy omillar bilan yuzaga kelishini ham tahlil qilishni talab qiladi. UN Women metodologik qo'llanmasida genderga oid ma'lumotlarni yig'ishda sifat va miqdoriy yondashuvlarni qo'shib qo'llash, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni jamlash, fokus-guruhlar, yuzma-yuz suhbatlar, o'z-o'zini to'ldiruvchi so'rovnomalalar va kalit informantlar bilan intervyular kabi usullarning birgalikdagi qo'llanilishi gender tengligi va ayollar imkoniyatlarini kengaytirishga oid holatni ko'proq ochib berishi ko'rsatilgan [3]. Mazkur fikr ushbu tadqiqot uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi, chunki gender qadriyatlarining o'zgarishini faqat bitta indikator yoki faqat bitta ijtimoiy qatlam misolida tushuntirish yetarli emas.

Shuningdek, tadqiqotda tizimli yondashuvdan foydalanildi. Unga ko'ra, gender qadriyatlari oila, ta'lim, mahalla, mehnat bozori, OAV va raqamli makon kabi institutlar faoliyatida shakllanadigan va yangilanadigan tizimli hodisa sifatida ko'rib chiqildi. Bunday yondashuv gender qadriyatlaridagi transformatsiyani alohida holat emas, balki jamiyat umumiy modernizatsiyasining tarkibiy qismi sifatida talqin qilish imkonini berdi. Natijada, tadqiqot metodologiyasi gender qadriyatlarining

o'zgarishini nafaqat tasvirlash, balki uning ichki omillari, tashqi ta'sir mexanizmlari va ijtimoiy oqibatlarini tushuntirishga qaratildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlarining mazmuni, ularning namoyon bo'lish shakllari va ijtimoiy funksiyasi sezilarli darajada farqlanadi. An'anaviy muhitda gender qadriyatlari ko'proq tarixiy urf-odatlar, mahalliy ijtimoiy me'yorlar, oilaviy tartib va jamoaviy nazorat mexanizmlari asosida shakllanadi. Bunday sharoitda erkakning asosiy vazifasi ta'minotchi, himoyachi va oilaning tashqi vakili sifatida, ayolning roli esa ko'proq tarbiya, uy xo'jaligi, parvarish va ichki oilaviy muvozanatni saqlash bilan bog'liq holda talqin qilinadi. Natijada gender qadriyatlari shaxsiy tanlovdan ko'ra ko'proq ijtimoiy kutilmalar va jamiyat tomonidan ma'qullangan xulq me'yorlari bilan belgilanadi. Shu sababli an'anaviy muhitda genderga oid qarashlar barqaror, lekin nisbatan konservativ tusga ega bo'ladi.

Tahlil shuni ham ko'rsatdiki, zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlari asta-sekin normativ qat'iylkdan moslashuvchanlik tomon siljimoqda. Ayniqsa ta'limning kengayishi, urbanizatsiya, migratsiya, ommaviy va raqamli kommunikatsiyaning rivojlanishi natijasida erkak va ayol rollari haqidagi tasavvurlar yangicha mazmun bilan to'ldirilmoqda. Xususan, ODI tadqiqotida urbanizatsiya va migratsiya ko'proq gender-tenglikka moyil me'yorlarning shakllanishiga xizmat qilishi, ta'lim esa gender tengligi haqidagi yangi bilim va tasavvurlarni singdiruvchi muhim omil ekanini qayd etiladi. Shu bilan birga, mazkur manbada ommaviy axborot vositalari va kundalik muloqot yangi xulq namunalarni ommalashtirib, gender me'yorlarining o'zgarishiga turtki berishi ta'kidlangan. Demak, zamonaviy muhitda gender qadriyatlari faqat oilaviy an'analarga emas, balki kengroq ijtimoiy axborot maydoni va yangi tajribalar almashinuviga ham tayana boshlaydi [4].

Natijalar bo'limida aniqlangan yana bir muhim holat shuki, gender qadriyatlaridagi o'zgarish barcha sohalarida bir xil tezlikda kechmaydi. Masalan, ta'lim va kasbiy faoliyat borasida tenglikka oid qarashlar nisbatan tezroq ommalashayotgan bo'lsa, oiladagi majburiyat taqsimoti, parvarish mehnati va qaror qabul qilishdagi real vakolat masalalarida an'anaviy stereotiplar hanuz kuchli saqlanib qolmoqda. Bu holat zamonaviylashuv jarayonining biryozlama emasligini ko'rsatadi: jamiyat tashqi jihatdan yangilanayotgan bo'lsa-da, ichki ijtimoiy psixologik qatlamlarda eski me'yorlar ma'lum darajada davom etadi. Shu nuqtayi nazardan, gender qadriyatlarining transformatsiyasi to'liq uzilish emas, balki davomiylik va yangilanishning bir-biriga qo'shilib ketgan murakkab jarayoni sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida gender qadriyatlaridagi o'zgarishga ta'sir qiluvchi omillar ichida iqtisodiy omillar alohida o'rin tutishi aniqlandi. Iqtisodiy faollikning ortishi, ayollarning haq to'lanadigan mehnat bozoriga kirib borishi va kasbiy ko'rinuvchanligining oshishi gender me'yorlarini asta-sekin qayta shakllantiradi. Biroq bu jarayon har doim ham silliq kechmaydi. Jahon banki ekspertlari ijtimoiy me'yorlar erkak va ayol uchun "maqbul" rol va xatti-harakatlarni belgilab qo'yganida, ular resurslar va imkoniyatlarga teng kirishni cheklab, gender tengsizligini takror ishlab chiqarishini ko'rsatadi. Shu manbada, gender me'yorlarini inobatga olmagan siyosat "neytral" emasligi, aksincha, amalda mavjud tengsizliklarni mustahkamlab qo'yishi mumkinligi alohida qayd etilgan. Bundan tashqari, ayollarning mehnatdagi ishtiroki, siyosiy vakilligi, zo'ravonlikdan himoyalaniishi va reproduktiv salomatlik kabi ko'rsatkichlarga aynan ijtimoiy me'yorlar kuchli ta'sir qilishi ta'kidlanadi [5]. Ushbu xulosa bizning tadqiqot natijalari bilan hamohang bo'lib, gender qadriyatlarining o'zgarishi faqat individual itilish emas, balki ijtimoiy institutlar va siyosiy yondashuvlar bilan chambarchas bog'liq ekanini tasdiqlaydi. Olingan natijalar shuni ham ko'rsatadiki, zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlari bilan bog'liq ijobiy siljishlar ko'pincha qarama-qarshi reaksiyalarni ham yuzaga keltiradi. Masalan, ayollarning iqtisodiy va ijtimoiy faolligining ortishi ayrim hollarda oiladagi an'anaviy hokimiyat muvozanatini o'zgartiradi, bu esa ayrim qatlamlarda qarshilik yoki "madaniy xavotir"ni kuchaytirishi mumkin. Demak, gender

qadriyatlarining yangilanishi jamiyatning barcha a'zolari tomonidan bir xil qabul qilinmaydi. Aynan shu sababli o'zgarish dinamikasi chiziqli emas: ayrim sohalarida tezlashuv, ayrim sohalarida sekinlashuv, ba'zi holatlarda esa orqaga qaytish alomatlari ham kuzatiladi [5].

An'anaviy muhitda gender qadriyatlari ko'proq vazifalar taqsimotining qat'iyligi, rollarning oldindan belgilanganligi va jamoaviy nazorat bilan tavsiflansa, zamonaviy muhitda individual tanlov, teng huquqlilik, kasbiy va ta'limiy imkoniyatlarning kengayishi, shuningdek, oilaviy sheriklikka asoslangan yondashuvlar kuchayib borishi kuzatiladi. Biroq zamonaviy gender qadriyatlari an'anaviy qarashlarni to'liq inkor etmaydi; aksincha, ko'pincha ular bilan murosaga kirishib, yangi gibridd shakllarni hosil qiladi. Shunday ekan, tadqiqot natijalari gender qadriyatlarining o'zgarishini "eskining yo'qolishi" emas, balki "ijtimoiy me'yorlarning qayta muvozanatlanishi" sifatida baholash maqsadga muvofiq ekanini ko'rsatdi.

Muhokama. Gender qadriyatlarining o'zgarishi oddiy va bir yo'nalishli jarayon emasligini ko'rsatadi. An'anaviy ijtimoiy muhitda gender rollari ko'proq barqaror me'yorlar, oilaviy ierarxiya va jamoaviy nazorat orqali mustahkamlangan bo'lsa, zamonaviy muhitda ushbu me'yorlar ta'lim, iqtisodiy faollik, migratsiya va kommunikatsiya texnologiyalari ta'sirida qayta talqin qilinmoqda. ODI tadqiqotida ham gender me'yorlarining o'zgarishi ba'zan juda sekin, ba'zan esa tez kechishi, bunda iqtisodiy o'zgarishlar, aloqa texnologiyalarining yoyilishi, davlat siyosati va ta'lim muhim omil bo'lishi qayd etilgan. Shu jihatdan, bizning natijalar ham gender qadriyatlari tarixiy davomiylikni saqlagan holda yangi ijtimoiy sharoitga moslashayotganini tasdiqlaydi [6].

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat ayon bo'ldiki, zamonaviylashuv gender tengligi haqidagi qarashlarni kuchaytirsa-da, u avtomatik ravishda barcha tengsizliklarni bartaraf etmaydi. Chunki ijtimoiy me'yorlar ko'pincha huquqiy o'zgarishlardan ko'ra sekinroq yangilanadi. Jahon banki materialida ham ijtimoiy va gender me'yorlari ayollar va erkaklar uchun "maqbul" deb qaraladigan rol va xatti-harakatlarni belgilab, imkoniyatlarga teng

kirishni cheklashi mumkinligi ta'kidlanadi. Demak, gender qadriyatlaridagi transformatsiyani faqat rasmiy tenglik mezonlari orqali emas, balki kundalik hayotdagi real munosabatlar, oiladagi vakolat taqsimoti va jamoatchilik fikri orqali ham baholash zarur [7]. Shu asosda aytish mumkinki, gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasi an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasidagi to'qnashuv emas, balki murakkab moslashuv va qayta muvozanatlanish jarayonidir. Aynan shu nuqtada tadqiqotning ilmiy ahamiyati namoyon bo'ladi: gender masalasini keskin qarama-qarshilik sifatida emas, balki ijtimoiy taraqqiyot, madaniy davomiylik va yangilanish o'rtasidagi o'zaro ta'sir mahsuli sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa qilib aytganda, an'anaviy va zamonaviy ijtimoiy muhitda gender qadriyatlarining o'zgarish dinamikasi jamiyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab va ko'p qatlamli jarayon hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanganki, an'anaviy jamiyatda gender qadriyatlari ko'proq urf-odatlar, oilaviy me'yorlar, jamoaviy nazorat va tarixiy qarashlar asosida shakllanadi. Zamonaviy ijtimoiy muhitda esa ushbu qadriyatlar ta'lim, iqtisodiy faoliyat, ommaviy axborot vositalari, urbanizatsiya va raqamli kommunikatsiya ta'sirida yangicha mazmun kasb etmoqda. Shuningdek, gender qadriyatlaridagi o'zgarishlar to'liq uzilish yoki eski qarashlarning batamom yo'qolishi tarzida emas, balki an'anaviylik va zamonaviylikning o'zaro ta'siri, moslashuvi hamda qayta muvozanatlanishi ko'rinishida namoyon bo'layotgani kuzatildi. Bu esa gender masalasini faqat tenglik yoki tengsizlik mezonlari bilan emas, balki jamiyatning madaniy xotirasi, oilaviy munosabatlari va ijtimoiy ehtiyojlari bilan bog'liq holda tushunish zarurligini ko'rsatadi. Umuman olganda, gender qadriyatlarining transformatsiyasi shaxs, oila va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning yangilanayotganidan dalolat beradi. Shu bois mazkur masalani chuqur ilmiy tahlil qilish, uning ijtimoiy va tarbiyaviy jihatlarini hisobga olish hamda zamonaviy sharoitda muvozanatli yondashuvni shakllantirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR

1. Marcus R., Harper C., Brodbeck S., Page E. How do gender norms change? – London: Overseas Development Institute, 2015. – P. 3.
2. Beetham G. A Guide to Gender Research Methodologies. – Santo Domingo: UN-INSTRAW, 2004. – P. 2-4.
3. Methodological Guidelines on the Collection and Use of Citizen Generated Data for Reporting SDG 5 and Gender Specific Indicators in Other SDGs. – New York: UN Women, 2020. – P. 20.
4. Marcus R., Harper C., Brodbeck S., Page E. How do gender norms change? – London: Overseas Development Institute, 2015. – P. 4-6.
5. Munoz Boudet A. M., Rahman T., Nasr N., Dalton A. Addressing Social and Gender Norms to Promote Gender Equality. – Washington, DC: World Bank Group, 2023. – P. 1-3.
6. Marcus R., Harper C., Brodbeck S., Page E. How do gender norms change? – London: Overseas Development Institute, 2015. – P. 1-2.
7. Munoz Boudet A. M., Rahman T., Nasr N., Dalton A. Addressing Social and Gender Norms to Promote Gender Equality. – Washington, DC: World Bank Group, 2023. – P. 1-2.
8. Rasulov R. Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga bo'lgan ta'siri //«ACTA NUUZ». – 2025. – T. 1. – №. 1.12. – C. 176-179.
9. Rasulov, Rustambek. "O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining yoshlar dunyoqarashi siyosiy ijtimoiylashuviga ta'siri." «ACTA NUUZ» 1.1.4. 1 (2025): 169-171.
10. Tursunov O., Rasulov R. O. Zamonaviy dasturlash muhitida arifmetik amallarni avtomatlashtirish: c# winforms asosida kalkulyator modeli //Академические исследования в современной науке. – 2025. – T. 4. – №. 19. – C. 23-26.
11. Rasulov R. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining yoshlar dunyoqarashi siyosiy ijtimoiylashuviga ta'siri //«ACTA NUUZ». – 2025. – T. 1. – №. 1.4. 1. – C. 169-171.171.
12. Rasulov R. The importance of education and upbringing in forming political socialization in the worldview of youth //Академические исследования в современной науке. – 2024. – T. 3. – №. 48. – C. 124-132.
13. Odilovich, Rasulov Rustambek. "Cultural basics of education and the role of youth in it. Philosophy And Life International Journal. ISSN 2181-9505. Doi jurnal 10.26739/2181-9505."
14. Odilovich R. R. The Essence of Political Socialization Processes and their Role in Social Development //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2024. – T. 37. – C. 32-41.
15. Odilovich, Rasulov Rustambek. "Yoshlar bilan ishlash tizimida ma'naviy-mafkuraviy omillarning yoshlar ongiga ta'siri." International Journal of Scientific Research 2 (2023): 147-152.